

škrtnuto: svět důvodů

Hruškova poezie zhrubla. Nejsou to ovšem jenom *ochcaná darmata*, ani *vydřené jebací lesíky*, natož pak *chlístance na stěnách*, jak by se snad mohlo na první pohled zdát. Taková slova civilní básník volit nemusí, taková nutně musí zaznamenat, jelikož jsou nedílnou součástí naší společné řeči, patří ke světu daleko více než *krajky větvi*. Texty *Darmat*, zatím poslední sbírky Petra Hrušky, zhrubly ve zcela jiném smyslu: jak se zdá, prorazily krunyř umakartového jádra a nasály atmosféru, která už delší dobu straší za oknem.

Můžeme proto říci, že zatímco ve verších Petra Krále se spěchá z ulice za dveře domova, do intimní nálady prosluněných jídelních stolů a společnosti přátel, zatímco u Ladislava Zedníka se škrábou brambory, zatímco Pavel Ctibor nás zavádí ještě hlouběji k šílenství rozbitého jazyka, Hruška se poddal pohybu zcela opačnému. Tušíme, že kdosi v jeho poslední knize stojí před odrostlými potomky a nejspíš už jim moc nerozumí. Je to jen drobnost, byť se dostala do titulu sbírky, je to jen maličkost, která zaniká v poryvech velké proměny světa. Už není možné dál setrvat v interiérech lidských příbytků, jakkoli i jejich ticho může vynutit metodu očištěnou od výrazových prostředků intimní lyriky, stejně jako nezbyvá než přehodnotit umělecký přínos textů vystavených na nekompromisní imaginaci, kdysi snad provokativní v záblescích pověstných krátkých spojů.

Proč Wanda Heinrichová píše ve *Tvaru* č. 15/2012, že *Hruška-spisovatel* se projevuje tam, kde jakoby pouze „sestavuje“ ze

střípků odposlechnutých rozhovorů a nevyžádané e-mailové korespondence? Máme tu snad tušit jemný osten kritiky, která varuje před přílišnými snahami přenést se do souřadnic postindustriálního věku – přenést se z továrních hal do virtuálních sítí? Vždyť je to právě slovo *spisovatel*, které se těší nepřízni všech, kdo uvěřili oné Šaldově vzestupné řadě *spisovatel–umělec–básník*. Je snad zápis a jeho kompozice pouhým řemeslnictvím, pouhým dobře naučeným postupem? *Darmata* svědčí o opaku.

Nesouhlasím s názorem Ondřeje Hanuse (*Tvar* č. 15/2012), podle něhož se Hruškovi nepodařilo rozvinout to, co bylo načato v první sbírce. Naopak, pokud jsme se nakonec smířili s tím, jak rychle autor opustil prostor městské industrie, a přistoupili na jeho nutkání kontemplantovat v jistém bezpečí vnitřního světa, pak bychom mu měli vyjít vstříc i nyní, kdy se prolamuje ven a stává se *spisovatelem*, a to ve smyslu veřejného aktéra, kulturního pracovníka, který naslouchá, čte a vše svádí do jednoho proudu lidské existence pevně spjaté se sociálním prostředím, jazykem i kulturou. Jeho „sestavy“ nejsou pouhým dílem celkového obrazu, nýbrž neoddiskutovatelnou tendencí současné české poezie. Tento pohyb k vnějšku bychom neměli přehlížet – a platí to především tehdy, nacházíme-li jeho stopy v textech autora, který se rozhodl na dlouhý čas převzít roli samotářského speleologa času a zúženého prostoru.

„*Ostravská briketa*“ a „*fešáci s rychlým chápáním*“, kteří Adamovi půjčili čtvrt milionu –

takováto hrubost si zřejmě nezasluhuje rozsáhlejších komentářů recenzentů. „(...) ziskáváš kupon bonus jistoty / Marie-Ange Noa / vezmi jen osobní údaje / jestli ještě máš“, tady by už snad mohli připustit, že hrubý záznam autor převedl na jazyk poezie; a přesto žádný z recenzentů tenhle „bonus“ necituje, aby doplnil obraz *Darmat*. Uvažujme: Co jiného může z tak prostého přehlížení vyplnout než otázka, zda právě tyto a všechny jim podobné texty nejsou pokusem převést do kontextu poezie jakýsi zamlčený přebytek reality, monolit, který nepatří ani tak do „vysokého umění“, jako spíše ke spodnímu proudu mediálního obrazu světa? Být takto hrubý, pokusit se znovu rozšířit paletu pro-

středků poezie, znovu s Nerudou zkurvit onen jazyk bělostných krajek je stále ještě nedůstojné umění. Možná jsme se posunuli o pár kroků dopředu, když už nekřičíme nic o banálních projevech skutečnosti, náležitě neopracovaných perlíkem fantazie, dosud však před takovými verši (anebo i pouhými obraty) rozpačitě přešlapujeme a hledáme jemnější způsoby, jak je odmítnout.

Ačkoliv se Wanda Heinrichová, Ondřej Hanus a Jan Štolba (jehož recenze vyšla v *Respektu* č. 34/2012) explicitně neshodli téměř v ničem, můžeme nad jejich texty tušit tentýž kataleptický stav, jemuž byli díky Hruškově jistému angažmá vystaveni. Nejlépe si nakonec počínal Štolba, jehož kritická metoda pevně odolává dělostřelbě aktuality, ať už v rovině společenských projevů, anebo „módních“ jazykových trendů. Zarputile hledal ve sbírce to, co by měla obsahovat, aby se dostala „hlouběji“, aby pronikla „pod povrch“ a osvětlila různá „tajemství“. Do očí bijící přebytek reality zůstal v jeho recenzi přesně tím, čím by měl být – zmlčeným monumentem, který nabývá úctyhodných rozměrů a zaráží svou expanzivní silou.

„*A viděl jsem, / jak vyzáblý / je ten dopis do léčebny, / přestože obsahoval všechny důvody, / pro které má smysl vrátit se zpátky, / sem, / do světa důvodů.*“ Odpovědět na otázku, o který svět se jedná, není nejspíš nijak složité. Co však zůstává poněkud nedořešeným problémem, je způsob, jakým tento svět ignorujeme navzdory básnickové snaze učinit z něj klíčový bod celé své jedné knihy.

Jakub Vaníček

HISTORIE

PATŘÍ KE ZDI...

Jen několik epitafů ze Strážova (*Drosau*), dnes už jakoby lesního židovského hřbitova nedařilo stejnojmenného šumavského městečka. Podle pramenů byl založen okolo roku 1408. Záměrně se věnujeme pouze těm epitafům, které najdete těsně podél obvodových zdí.

Koho tam najdeme? Sebevrahy, jak se falešně traduje (možná bezděky pod vlivem křesťanské praxe) z hlubokých století? Nikoli! Jen bytosti. Lidičky a děti.

V židovském světě je sice sebevražda podobně jako ve zbytku vesmíru považována za skutek nepřilíživý, protože člověk si jím svým způsobem ukracuje svoje „povinnosti“ tady v tomto světě, kde máme šanci spolupracovat na *tikun ha-olamim* (tedy na nápravě původní Harmonie). Nicméně zatímco sebevražda je skutek neradostný, sebevrah je vždy a stále jen křehká lidská bytost (možná ještě daleko křehčí než my, kteří bychom snad chtěli soudit namísto lítosti), a kdo jiný než Sladký požehnaný dokáže míru bolesti, která tuto bytost k onomu činu dohnala, změřit správně? Vždyť i král Saul nalezl na meč, když pochopil, že je bitva ztracená, a v předtuše, co by ho čekalo, kdyby se dostal Filistinským do rukou živý.

Sebevrah není odsouzeníhodný. A v židovské tradici tedy také není nijak odsuzován. Tak jako už zaživa plnoprávně patřil do společenství Jisroele, patří tam pochopitelně i ve chvílích, kdy je ukládan do prachu země, aby spolu se všemi Spícími v prachu očekával na vznešené troubení šofaru, které tentokrát neohlásí ani novoletí, ani pohotovost k bitvě, ale přímo vzkříšení z mrtvých – náš nástup k „turniketu“, kde lhát a odsuzovat, posuzovat a spekulovat už nebude mít smysl. (A proto v podstatě nemá smysl ani „tady“!!!)

Naopak, místa při zdi jsou v židovském světě považována za místa navýsost čestná. Na většině hřbitovů zde najdeme ty nejvýznamnější příslušníky a členy obce. Bytosti plné zásluh o rozvoj a zejména duchovní rozvoj komunity. Sem se také ukládají a vezdívají náhrobky, které během času ztratily sevření hrobové prsti, uvolnily se a třeba i sklouzly ve svažitém terénu daleko od svého původního místa. A protože každý kámen je jednak „varováním“ živým: Pozor, tady je nebezpečí rituálního přešlapu. Tzv. *tumat* je zároveň také „korunou spravedlnosti“ té každé konkrétní a jedinečné bytosti. To jen „dřevorubci náhrobků“ si pro „zhezčení“ židovské památky dovolují vytvářet z poliček života za životem jakási lapidária. (Viz *Kešet*, část 4 – *Pěče a údržba*);

Jen málokdo rád nosí cizí korunu. A pokud již zkušenost živých nesahá k nikomu z udržovatelných příběhů a nelze „korunu“ vrátit, dává se ke zdi, anebo přímo do hřbitovní zdi při její nejbližší úpravě. Nejde o „pořádek“ na hřbitově, anebo jen o ryze „hliněné“ (racionálně pragmatické) důvody. Všechno je totiž napsáno v tóře, důvodem, proč slovní a „poztrácení“ ke zdi patří, je verš, který najdeme v prorockých knihách Šemuele v příběhu, kdy maličko lakotný Nábál vyhnal muže z Davidova doprovodu, kteří ho přišli poprosit o trochu jídla, ačkoli to byli spolu s prchajícím Davidem *muži prospěšní velice, nikdy nikomu neučinili křivdy aniž komukoli cokoli zahynulo. Hradbou a zdí nám byli po všechny dny, dokudž jsme s nimi byli...* (i.sam 25:15–16);

Pietní a cudná místa „při zdi“ jsou také určena tzv. *nefelachim* – dětským pohřbům. Z hebrejského *nefel* – nevinátka, nekřtěnátko (přičemž ten druhý výraz je v židovském světě pochopitelně anachronismem, a uprostřed lidu Jisroele jsou to prostě „jen“ dítě, která nestihla přežít svých prvních třicet dní života“ a dospět do fáze tzv. *bjnej kijum*). Miminka ještě nepatří do společnosti „dospělých“ – a nezapomínejme, že ačkoli naši mrtví nestraší ani nevylézají ze svých lůžek pod hrobovou prstí, pořád jsou vnímáni jako občina a společenství Jisroele. Dokonce do té míry, že ve společném hrobě se nepatří, aby leželi ti, kdo si

nemohli lehnout do společné postele zaživa. Například lidé příbuzensky nespříznění, ale třeba ani dědeček s vnučkou...

Kdo tedy patří ve Strážově ke zdi? Například maličká Alexander Stadler: *Rozkošný mládeneček, laskavý a tolik milý, přesladký jako lilie. Usnul tu v poklidném odpočinku a pospí si až do chvíle, kdy se ozve troubení šofaru a všichni spící v prachu procitnou...* Anebo rav Jaakov Kohner, o němž se do kamene napsalo: *Jaakov se vydal svou cestou do Krajiny života, kam ho doprovodí andělé Panovníkovi...*

*Naše srdce nařikají hořkým pláčem a duše se souží,
protože nám bylo odebráno potěšení zřetelnic našich...
Ten v zákonitostech židovského života ryze pravdivý člověk
a předseda náboženské obce, jenž zasedl na lavice moudrých
pro větší slávu a chválu [Nebes]*

===

*Jak lahodný byl jeho hlas ve chvílích, kdy se přimlouval
k Hospodinu, Bohu na nebesích, ve prospěch celého
shromáždění Jisroele. Pravda, spravedlnost a skutky
lidského milosrdenství ho učinily vpravdě dokonalým
uprostřed jeho lidu, jako jednoho z výjimečných...
Býval nejen výkvetem kohanim, ale také velikou pomocí
sirotkům...*

Ach kolik laskavosti a milosrdenství je pohřbeno v tomto hrobě...

Stejně jako oba šamesové, rav Josef ben David a rav David Brumel. Z nichž první si do své koruny spravedlnosti svým životem a skutky vepsal:

Rav Josef ben David, učitel Nauky a rabín, člověk chovající důstojný respekt vůči Nebesům spojený se samými ušlechtilými osobními vlastnostmi. Po dobu více než padesáti let sloužil svým příjemným hlasem a s patřičnou kavanou jako šlijach cibur. Dokonale znal tóru i gemaru, kterou miloval jako sluneční svit. Jeho pohnutky se nelišily od jeho slova a ve vši účtě, která mu za to náleží, se s doslova lví odhodlaností vydával sloužit Trůnícímu na výsostech – Aj běda, jaká škoda té nádhery, která nyní tlí v prachu hrobu..., zatímco zásluhy rava Davida Brumela komentovat netřeba:

*Zde je uložen bohabojný člověk David Brumel,
který býval šamesem ve zdejší synagóze
a zachránil při jejím požáru všechny svitky tóry.
Od hlavy až k patě neohrožený a bez obav
před ranami ohně... Skonal a pohřbil ho dne
9. češvan 5591 (tanceva)*

U zdi, anebo na otevřeném prostranství? Otevřené oko, naslouchající ucho a především sám život vydají za daleko víc než celá ČTK a další světové agentury. Příběh je věčný. A ty kamenné ode zdi jsou navíc silně inspirativní...

Jaroslav Achab Haidler